

Pielisen Järvilohi ja Taimen
2008–2010 -hanke

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hanke

Loppuraportti

31.8.2010

Pikes Oy

Mirko Laakkonen

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	1
1. RAPORTOINTIKAUSI	2
2. PROJEKTIN PERUSTIEDOT.....	2
3. PROJEKTIN TOTEUTTAJAN TIEDOT	2
4. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄN TIEDOT	2
5. PROJEKTIN LÄHTÖKOHTA, KOHDE JA TAVOITTEET	2
5.1. Aiheeseen liittyvät aikaisemmat selvitykset ja hankkeet.....	3
5.2. Tavoitteiden realismi ja saavutettavuus.....	3
6. PROJEKTIN TOTEUTUKSEN JA YHTEISTYÖN ONNISTUNEISUUS.....	3
6.1. Osallistuvien yritysten/organisaatioiden valinta.....	3
6.2. Projektin toteutus ja eri tahojen yhteistyö projektissa	4
6.3. Työn- ja vastuunjakoa yhteistyökumppaneiden kesken.	4
6.4. Kansainvälinen yhteistyö	4
7. JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN	5
8. ONGELMAT JA SUOSITUKSET	7
9. PROJEKTIN TOIMINTA JA TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN.....	8
9.1. Työllistäminen ja työmiehet	9
9.2. Kameraseuranta Lieksanjoella	11
9.3. Emokalapyynti	12
9.4. Sähkökoekalastukset ja muut koekalastukset	13
9.5. Mätirasiakokeilu	13
9.6. Smolttipyntti ja -seuranta	14
9.6.1. Smolttipynttiraportit.....	15
9.6.2. Smolttiseurantaportit	21
9.7. Talviekologiatutkimukset.....	25
9.8. Kalataloudelliset kartoitukset	25
9.9. Kestävän kalastusmatkailun edistäminen ja järvilohitietoisuuden levittäminen	26
9.10. Virtavesikunnostukset Valtimolla	27
10. PROJEKTIN INNOVATIIVISUUS.....	27
11. PROJEKTIN TASA-ARVOAIKUTUKSET	28
12. PROJEKTIN VAIKUTUKSET KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN	28
13. HYVÄT KÄYTÄNNÖT	28
14. PROJEKTIN RAHOITUS JA KUSTANNUKSET	29
15. TOIMINNAN JATKUVUUS	30
16. KIITOKSET.....	31
17. LOPUKSI	32

TIIVISTELMÄ

Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hanke oli hieman yli kaksi vuotta kestävä pääosin EU-rahoitteinen (EAKR) hanke. Kansallisesta rahoitusosuudesta vastasi Pohjois-Karjalan ympäristökeskus. Hankkeen kokonaisbudjetti oli 432 100 €. Mukana oli laaja kirjo myös muita rahoittajia ja yhteistyökumppaneita. Hanketta hallinnoi PIKES Oy (Pielisen Karjalan Kehittämiskeskus).

Hanke oli jatkoa aiemmille Pielisen järvilohi Lieksanjokeen -hankkeille. Pitkän aikavälin tavoitteena on Pielisen järvilohen ja taimenen geneettisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnontuotannon lisääminen. Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hankkeen maantieteellinen kohdealue käsitti Joensuun, Lieksan ja Nurmeksen kaupungit sekä Juuan ja Valtimon kunnat.

Hankkeen pääteemat olivat Pieliseen laskevien jokien kalataloudelliset arvioinnit, luonnonpoikastuotannon kehittäminen ja parantaminen, vaelluspoikasten levittäytymisen seuraaminen Pielisellä, järvilohitietouden levittäminen sekä kestävän kalastusmatkailun edistäminen.

Pääteemojen pohjalta Pielisen Järvilohi ja Taimen -hankkeessa toteutettiin runsaasti erilaisia toimenpiteitä, joihin lukeutuivat mm. emokalapyynti Lieksanjoella, vedenalainen kameraseuranta Lieksanjoen kalateillä, sähkökoekalastukset, mätirasiakokeilu, smolttien pyynti ja seuranta Lieksanjoella ja Pielisellä, kalataloudelliset kartoitukset, virtavesikunnostukset, järvilohesta, taimenesta ja Pielisestä tiedottaminen sekä tapahtumiin osallistuminen ja niiden järjestäminen.

Tässä raportissa viitataan useaan otteeseen hankkeesta kevään 2010 aikana tehtyyn ulkopuoliseen arviointiin (Oulun yliopisto, Lönnrot-instituutti), sillä arvioinnin tuloksien perusteella on helpompaa tarkastella mm. hankkeen toiminnan onnistumista. Arviointiraportti on luettavissa hankkeen Internet-sivuilla.

1. RAPORTOINTIKAUSI

1.5.2008–31.8.2010

2. PROJEKTIN PERUSTIEDOT

Projektin nimi Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hanke
Ohjelma Itä-Suomi
Toimintalinja 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen
Projektityyppi Kehittämisprojekti
Vastuuviranomainen Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Aloituspäivämäärä 1.5.2008 Päätymispäivämäärä 31.8.2010

3. PROJEKTIN TOTEUTTAJAN TIEDOT

Toteuttajan nimi Pielisen Karjalan kehittämiskeskus Oy
Projektin vastuhenkilö Jani Karjalainen
Sähköpostiosoite jani.karjalainen@pikes.fi

4. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄN TIEDOT

Täyttäjän nimi Mirko Laakkonen
Sähköpostiosoite mirko.laakkonen@pikes.fi

5. PROJEKTIN LÄHTÖKOHTA, KOHDE JA TAVOITTEET

Uutta Pielisen taimeneen ja järvilohien keskittävää hanketta tarvittiin mm. seuraavista syistä: syönnösvaelluksellaan olevien lohikaloiden liikkeiden ja kuolevuuden kartoitus, pienvesistöjen oman

poikastuotannon parantaminen ja kehittäminen mm. mätirasiakokeiden ja kunnostusten avulla sekä toteutettujen kalataloudellisten toimenpiteiden arviointi ja kalateiden toimivuuden seuranta.

5.1. Aiheeseen liittyvät aikaisemmat selvitykset ja hankkeet

Hanke liittyi Pielisen Järvi-ohjelmaan Lieksanjokeen I -hankekokonaisuuteen. Hanke tuki ja hyödynsi aiemmissa hankkeissa tehtyjä selvityksiä.

5.2. Tavoitteiden realistisuus ja saavutettavuus

Suurin osa tavoitteista oli realistisesti asetettuja ja saavutettavissa. Osa tavoitteista (mm. kalastusmatkailun edistäminen) oli hyvin laajoja ja vaikeasti mitattavissa. Osa tavoitteista (kuten luonnonmukainen kalanviljely) ei voitu toteuttaa täysin suunnitelman mukaisesti projektin ulkopuolisten syiden vuoksi. Projektisuunnitelmaan tehtiinkin muutoksia hankkeen aikana. Tavoitteista erityisen haasteellisiksi koettiin mm. kalastusmatkailun edistäminen ja elinkeinokytkenä. Tavoitteiden saavuttamisesta on kerrottu tarkemmin luvuissa 8, 9, 14 ja 16.

6. PROJEKTIN TOTEUTUKSEN JA YHTEISTYÖN ONNISTUNEISUUS

6.1. Osallistuvien yritysten/organisaatioiden valinta

Projektilla oli varsin mittava joukko sidosryhmiä (sekä rahoittajia että muita yhteistyökumppaneita). Seuraavat tahot olivat osaltaan mahdollistamassa Pielisen järvi-ohjelmaa ja taimen -hankkeen toiminnan rahoittamalla tai muuten tukemalla projektia: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Lieksan kaupunki, Nurmeksien kaupunki, Valtimon kunta, Juuan kunta, Joensuun kaupunki/Eno, Kemijoki Oy, Pohjois-Karjalan Sähkö Oy, Lieksan jakokunta, Pielisen, Ruunaan ja Valtimon kalastusalueet, Pielisen alueen osakaskunnat, Pohjois-Karjalan TE-keskus (kalatalousyksikkö), Metsähallitus, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö, Lieksan Kalamiehet Ry, Suomen luonnonsuojeluliitto, Pielisen Karjalan TE-toimisto, Lieksan Lehti Oy, EräEero, Mainoselme Ky, Jokikone Oy, LVI-palvelu Kurkinen Ky, Tornator Oy ja WWF Suomi.

Lisäksi projektin osatoteuttajana toimi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Osallistuvien yritysten/organisaatioiden valinta onnistui hyvin, sillä mukana oli juuri niitä tahoja, joita asia koskee eniten. Näistä mainittakoon esimerkiksi kalastusalueet, osakaskunnat ja sähköyhtiöt.

6.2. Projektin toteutus ja eri tahojen yhteistyö projektissa

Projektin ja eri tahojen (mm. kalastusalueet, TE-keskus, Kalatalouskeskus) yhteistyö oli luontevaa. Osatoteuttajana toimivan Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kanssa yhteistyö sujui hyvin. RKTL oli tärkeä yhteistyökumppani erityisesti puhuttaessa tutkimukseen liittyvistä seikoista. Lisäksi yhteistyötä tehtiin suunnitelman mukaisesti esimerkiksi Karelia Expertin ja kalastusmatkailuyrittäjien kanssa. Myös muiden hankkeiden kanssa tehtiin yhteistyötä. Erityisesti Kalasta Pohjois-Karjalassa -hankkeen kanssa oli yhteisiä toimenpiteitä mm. kalastusmatkailukyselyn, Kalasta Pohjois-Karjalassa -lehden ja yhteisen messuosaston muodossa.

6.3. Työn- ja vastuunjako yhteistyökumppaneiden kesken.

Työn- ja vastuunjako kohdistui projektissa lähinnä RKTL:n kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhteistyö toimi myös tällä saralla hyvin. Työn- ja vastuunjako muiden sidosryhmien kanssa ei ollut aivan yhtä kiinteää, mutta toisaalta ongelmiakaan ei ollut.

6.4. Kansainvälinen yhteistyö

Projektissa ei tehty mittavia toimenpiteitä kansainvälisen yhteistyön suhteen. Projektin Internet-sivuille luotiin englanninkielinen versio sivustosta. Englanninkielinen versio keräsi projektin aikana n. 4100 kävijää. Myös jotain kansainvälisiä yhteyksiä saatiin avatuksi.

7. JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN

Projektin alussa laadittiin tiedotussuunnitelma, jonka mukaisesti tiedottamista pyrittiin tekemään. Tiedotussuunnitelma oli jaettu sekä ulkoiseen että sisäiseen tiedottamiseen. Sisäistä tiedottamista hoidettiin suunnitelman mukaisesti esimerkiksi kirjeiden, kokoustiedotteiden, sähköpostin ja Internet-sivujen välityksellä. Toki tärkeimpien sidosryhmien kanssa käytiin myös puhelinkeskusteluja ja tavattiin kasvokkain. Ohjaus- ja johtoryhmälle tuotettiin kokousten yhteyteen "missä mennään" -raportti.

Ulkoista tiedottamista hoidettiin myös tiedotussuunnitelman mukaisesti. Tässä onnistuttiin varsin hyvin. Projekti sai näkyvyyttä niin paikallisesti, maakunnallisesti kuin valtakunnallisestikin eri medioissa. Erityisen tärkeänä voidaan pitää näkyvyyttä televisiossa ja Helsingin Sanomissa. Ulkoisen tiedottamisen onnistuminen kävi ilmi myös hankkeen arvioinnin yhteydessä: ”Erityisen onnistuneena hankkeessa pidettiin vastauksissa kautta linjan ulkoista tiedottamista. Hankkeen medianäkyvyyttä ja tiedottamista suurelle yleisölle pidettiin hyvänä.”

Alla poimintoja näkyvyydestä:

lehtiartikkelit 70 kpl

hanketta sivuavat lehtiartikkelit 6 kpl

hankkeen projektipäällikön kirjoittamat artikkelit 4 kpl

Internet-uutiset 17 kpl

radiouutiset 5 kpl (sekä haastatteluja että tiedotteiden pohjalta)

TV-jutut 3 kpl (Tv-uutinen Itä-Suomen alueuutisissa 2008, Ylen Aamu-tv 2.11.2009 ja 14.12.2009

Luonto lähellä -sarjassa)

DVD-julkaisu 100 kpl (Emokalapyyntiä Lieksanjoella)

Lisäksi on otettava huomioon, että projektilla ei ole hallussa kaikkia hankkeesta kirjoitettuja artikkeleita, vaikka niitä pyrittiinkin arkistoimaan mahdollisimman paljon. Kaikkien tiedotteiden pohjalta julkaistujen artikkeleiden etsiminen eri medioista olisi vienyt turhan paljon aikaresursseja.

Projektin tiedotustoimintaa palveli myös oma Internet-sivusto (www.jarvilohi.net). Elokuun 2010 loppuun mennessä sivustolla oli vierailtu lähes 64 000 kertaa. Sivustoa päivitettiin ja kehitettiin koko projektin ajan. Englanninkielisestä versiosta tehtiin tiivis paketti, josta löytyy perustiedot hankkeesta ja Pielisestä. Englanninkielisessä osiossa vierailtiin hankkeen aikana noin 4100 kertaa. Projektin ulkoista tiedottamista hoidettiin suunnitelman mukaisesti myös osallistumalla erilaisiin tapahtumiin ja kokouksiin sekä järjestämällä niitä. Hanke oli myös ideoimassa Pielisellä elokuussa 2010 järjestettyä Jokikonecupin osakilpailua. Kisaan saatiin mukaan yhteensä 70 venekuntaa.

Seuraavassa on listattu tapahtumia ja kokouksia, joihin hanke mm. osallistui: Vuonislahden muikkumarkkinat 2008 ja 2009, Hämärän kaupan ilta Lieksassa 2008 ja 2009, Lieksan Kalamiehet Ry:n kanssa yhteistyössä järjestetty kalastustapahtuma, maakunnalliset kalastusaluepäivät, matkailuhankkeiden yhteiset tapaamiset, kalastusmatkailuyrittäjätapaamisia, Pielisen kalastusalueen kokoukset, Ruunaan kalastusalueen kokoukset, Kalastuskuntien kokoukset, Jyväskylän luonto- ja erämessut, SILVA-metsänäyttely Joensuussa, Valtimon kesäpäivät, Paalasmaan mökkiläispäivät, Ruunaan retkiviikko, Lieksan vaskiviikot, Riihimäen erämessut ja Kolin erämessut.

Tapahtumissa, kokouksissa ja erilaisissa tilaisuuksissa jaettiin hankkeesta tehtyjä esitteitä. Esitteitä oli/on jaossa myös kaupoissa, Karelia Expertin toimipisteissä, Kolilla jne. Suomenkielistä esitettä painettiin 8000 kappaletta, englanninkielistä esitettä 5000 kpl ja venäjänkielistä esitettä 2000 kpl. Englanninkielinen ja venäjänkielinen esite tehtiin hieman suomenkielisestä esitteestä poikkeavaksi. Nämä esitteet kertovat enemmän Pielisestä ja sen kalastosta kuin itse hankkeesta. Lisäksi kirjoitettiin kestävän kalastuksen opasvihkonen Pieliselle (Kestävää kalastusta Pielisellä) kevään 2010 aikana. Vihkosesta otettiin 4000 kappaleen painoserä.

Projektia mainostettiin lehdissä ja julkaisuissa. Järvilohilogoä hyödynnettiin Ruunaan kalastusalueen tuottamissa järvilohiaiheisissa tuotteissa (lippikset, t-paidat) ja myös kalastusmatkailutarjonnassa.

Pielisen järvilohi ja taimen -hanke järjesti myös opintomatkan Ouluun 22.–23.9.2009. Mukana opintomatalla oli mm. hankkeen henkilöstöä, kalastusalueiden edustajia sekä osakaskuntien edustajia. Opintomatalla tutustuttiin sekä Oulu- että Iijoella käynnissä oleviin lohiprojekteihin ja toisaalta kerrottiin myös Pielisen tilanteesta ja Järvilohihankkeesta.

8. ONGELMAT JA SUOSITUKSET

Hankkeen tavoitteet onnistuttiin saavuttamaan yleisesti ottaen hyvin, mutta täysin ongelmitta toiminta ei silti sujunut. Tärkeää oli, että ongelmat pystyttiin ratkaisemaan siten, että toimintaa voitiin jatkaa vaikeuksista huolimatta. Vain harvoja toimenpiteitä jouduttiin karsimaan ongelmien vuoksi.

Hankkeen oli tarkoitus työllistää toiminta-aikanaan useita työntekijöitä yhteistyössä työvoimahallinnon ja valtion laitosten kanssa. Työllisyysvaroin palkattujen henkilöiden rekrytointivaikeudet asettivat haasteita projektin toiminnalle. Vuodelle 2008 ei ollut mahdollista saada työntekijöitä valtion kiintiöiden kautta. Työllistäminen oli siten hoidettava järjestökentän avulla. Asia onnistuttiin ratkaisemaan tekemällä yhteistyötä Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön kanssa ja Pielisen Karjalan TE-toimiston kanssa. Syksyn 2009 aikana työllistämisyhteistyöhön saatiin mukaan Pohjois-Karjalan ympäristökeskus.

Toinen ongelma liittyi yksityiseen rahoitukseen. Kaikista yksityisistä rahoittajista ei ollut tehty sopimuksia ennen hankkeen varsinaista aloittamista. Loppujen lopuksi suurin osa oletetuista ja tärkeimmistä rahoittajista kuitenkin saatiin neuvottelujen avulla mukaan projektiin. Toisaalta hankkeeseen onnistuttiin saamaan vuosien 2008, 2009 ja 2010 aikana uusia rahoittajia.

Kolmas ongelma liittyi luonnonolosuhteisiin. Joet tulvivat useaan otteeseen syksyn 2008 aikana, mikä vaikeutti huomattavasti suunniteltujen sähkökoekalastuksien tekemistä. Sähkökoekalastukset jäivätkin osittain täysin tekemättä vaikean vesitilanteen vuoksi. Muutama kohde saatiin kuitenkin kalastettua melko onnistuneesti. Vuosina 2009 ja 2010 sähkökoekalastuksia tehtiin useissa kohteissa onnistuneesti.

Ulkopuolisessa arvioinnissa nousi esiin osin samat ongelmat, mutta myös muutamia muita ongelmia. Suurimmaksi ongelmaksi hankkeen toteutuksessa vastaajat nostivat hankkeen liian lyhyen keston tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Kohtalaisesti hankkeen toimintaa vaikeutti hankkeen toteutuksen jääminen liikaa yksittäisten henkilöiden vastuulle, hankkeen toiminta-alueen

laajuus sekä hankkeen liian suuret tavoitteet. Jossain määrin toimintaa vaikeutti myös hanketoimintaan osallistuvien yritysten ja muiden toimijoiden aikapula sekä vähäisyys.

Useamman arviointiin vastanneen mielestä toimintaa tulisi jatkossa priorisoida sekä toiminnallisesti että alueellisesti ja jakaa laajat tavoitteet ennemmin esimerkiksi eri kohteisiin kohdistuviin osahankkeisiin, joilla on omat resurssit. Keskeisiin tavoitteisiin pääseminen vaatii huolellista hankesuunnittelua ja edellyttää, että hankkeen toteuttajat ovat mukana jo suunnitteluvaiheessa.

9. PROJEKTIN TOIMINTA JA TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN

Tässä luvussa käydään läpi hankkeen eri tavoitteita ja kuinka niitä pyrittiin saavuttamaan.

Lönnrot-instituutin tekemän ulkopuolisen arvioinnin mukaan eri toimenpiteissä onnistuttiin hyvin. Arvioinnin mukaan hankkeen eri toimenpiteistä vastaajien mielestä parhaiten, lähes erinomaisesti, onnistui ja hankkeen tavoitteiden saavuttamista tuki osallistuminen erilaisiin tapahtumiin ja kokouksiin. Myös kameraseuranta Lieksanjoella sekä jokikunnostukset Valtimolla onnistuivat vastaajien mukaan erittäin hyvin. Yhtä hyvin onnistuneiksi vastaajat arvioivat kalataloudelliset kunnostukset Juuan- ja Herajoella, smolttipyyntin ja -seurannan sekä mätirasiakokeilun Herajoella.

Arvioinnissa alhaisimmat arvosanat toimenpiteistä saivat sähkökoekalastukset ja muut koekalastukset sekä emokalapyynti, mutta niidenkin arvioitiin onnistuneen kohtalaisen hyvin. Kokonaisuutena toteutetut toimenpiteet tehtiin suunnitelmallisesti ja ammattitaitoisesti, mutta hankkeen ulkoiset tekijät vaikuttivat paikoin niiden toteutukseen. Sähkökoekalastuksia hankaloitti varsinkin vuonna 2008 jokien tulviminen. Emokalapyynnissä puolestaan määrät jäivät pieniksi emokalojen vähäisestä määrästä johtuen. Olosuhteisiin nähden toimenpiteitä voidaan siis pitää onnistuneina.

Erityisen onnistuneena hankkeessa pidettiin vastauksissa kautta linjan ulkoista tiedottamista. Hankkeen medianäkyvyyttä ja tiedottamista suurelle yleisölle pidettiin hyvänä. Hankkeen käytännön toteutuksen katsottiin sujuneen ilman suurempia haasteita, työilmapiiri on ollut hyvä,

toiminta pyrittiin pitämään suunnitelmallisena eikä hankehallinnossa kohdattu merkittäviä ongelmia.

Myös hankkeen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta (tavoitteiden saavuttamista) arvioitiin ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä. Tulokset olivat hyvin samansuuntaiset kuin eri toimenpiteiden onnistumisen kohdalla. Vastaajien mielestä hankkeen tavoitteista on hankkeen tavoitetoteuman keskiarvoa paremmin saavutettu Pielisen ja sen järvilohen imagollisen arvostuksen lisääminen sekä järvilohen ja -taimenen tilan kartoitus Pieliseen laskevissa joissa. Tavoitteista lähimmäksi tavoitteiden kokonaissaavuttamista sijoittuvat Pieliseen laskevien taimenjokien kalataloudellisen potentiaalin kartoitus sekä järvilohi- ja taimentietouden levittäminen ja kalastusmatkailun edistäminen (Todettakoon, että järvilohi- ja taimentietouden levittäminen onnistui kuitenkin paremmin kuin kalastusmatkailun edistäminen).

Keskimäärin kohtalaisesti toteutuivat vaelluspoikasten levittäytymisen seuranta Pielisellä, matkailumarkkinoinnissa hyödynnettävän materiaalin ja informaation tuottaminen sekä järvilohen ja taimenen geneettisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnontuotannon lisääminen. Kesän 2010 alussa hankkeen toimesta julkaistiin kestävän kalastuksen vihkonen, joka ei vielä arvioinnin toteuttamisajankohtana ollut valmis. Tämä vihkonen olisi saattanut nostaa matkailumarkkinoinnissa hyödynnettävän materiaalin ja informaation tuottamisen pisteitä arvioinnissa.

Vastaajien mukaan tavoitteista heikoimmin toteutuivat alueen matkailun ja muun elinkeinotoiminnan kehittäminen Pielisen kalakannan avulla sekä Lieksanjoen noususteiden jatkorakentamisen perusteiden kerääminen ja varmistaminen. Jatkoperusteita kalateiden lisärakentamiselle hankkeessa kyllä kerättiin, mistä on osoituksena mm. kameraseurannan onnistuminen. Jotta kalateiden lisärakentamista voitaisiin jatkossa perustella, emokaloja tarvittaisiin lisää ja järvilohet tulisi saada nousemaan kalateihin.

9.1. Työllistäminen ja työmiehet

Hankkeessa työskenteli sen koko toiminta-ajan kaksi henkilöä. Mirko Laakkonen toimi hankkeen projektipäällikkönä ja Timo Hartikainen projektikoordinaattorina. Lisäksi hankkeelle oli palkattuna

neljä eri työntekijää määräaikaisilla sopimuksilla. Työntekijät palkattiin, jotta kenttätason työt saatiin suoritettua.

Aikavälillä 15.9.–14.11.2008, 14.4.–30.6.2009 ja 1.9.–30.11.2009, 17.5.–16.7.2010 sekä 2.8.–4.8.2010 apumiehenä työskenteli Jyri Muikku. Muikku oli mukana emokalapyynnissä, smolttipyynnissä ja kalateiden kameraseurannassa.

Aikavälillä 1.4.–31.5.2009 hankkeella oli töissä Ville Luolamo. Luolamo kirjoitti selvityksen lohikalojen talviekologiasta.

Aikavälillä 31.8.–30.11.2009 hankkeella oli töissä Manu Vihtonen. Vihtonen kartoitti kaksi jokikohdetta ja kirjoitti niistä raportit.

Aikavälillä 14.4.–30.6.2009 hankkeella oli töissä Antti Laaninen. Kyseisenä aikavälinä Laaninen oli mukana smolttipyynnissä ja pyydysten rakentamisessa.

Lisäksi hankkeelle töitä tekivät työllistetyt työntekijät. Myös työllistetyt työmiehet otettiin töihin kenttätöiden sujumisen varmistamiseksi ja onnistumiseksi. Työmiehet työllistettiin yhteistyössä Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö Ry:n, Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen ja Pielisen Karjalan TE-toimiston kanssa.

Työllistetyt työntekijät olivat mukana mm. emokalapyynnissä, jokikunnostuksissa, kalatieseurannassa, smolttipyynnissä sekä pyyntivälineiden kunnostuksessa ja varastonhoidossa. Toimenpiteet ajoittuivat vuoden 2008 syksyyn, keväälle ja alkukesälle 2009, syksyyn 2009 sekä keväälle ja alkukesälle 2010.

Työllistettyinä olivat seuraavat henkilöt: Pasi Repo, Martinpoika Pulkkinen, Raimo Karppinen, Mika Räsänen, Ari Väisänen, Esko Enqvist, Antti Laaninen, Kalevi Martikainen, Esko Rissanen, Markus Juvonen ja Ari Hyttinen.

9.2. Kameraseuranta Lieksanjoella

Projektisuunnitelmassa todettiin, että hanketta tarvitaan mm. toteutettujen kalataloudellisten toimenpiteiden arviointiin ja valmistuneiden kalateiden toimivuuden seurantaan. Toisaalta projektisuunnitelmassa oli tavoitteena myös Lieksanjoen noususteiden jatkorakentamisen perusteiden kerääminen ja varmistaminen. Kameraseurannan tarkoituksena oli siten hankkia tietoa Lieksanjoen vanhaan uomaan rakennettujen kalateiden toimivuudesta.

Vuonna 2008 kameraseuranta toteutettiin Lieksanjoelle rakennetuilla kalateilla yhteensä neljällä vedenalaisella kameralla (15.9.–28.10.2008). Vuonna 2009 (10.9.–2.11.) kuvattiin yhteensä viidellä kameralla. Molempina vuosina kaloista (erityisesti taimenista) saatiin runsaasti kuvamateriaalia. Muita videoissa esiintyneitä kalalajeja olivat esimerkiksi kivisimppu, ahven, hauki ja siika. Myös saukko ja joitain vesilintuja tallentui kuviin. Pieni osa videoista editoitiin näyttille projektin Internet-sivuille. Järvilohista ei saatu havaintoja kameraseurannassa.

Seurannassa kuvattujen taimenten koko vaihteli suuresti. Osa taimenista oli selvästi pienehköjä yksilöitä, jotka eivät olleet käyneet järvellä syönnöksellä. Osa taimenista taas oli huomattavan kookkaita ja selvästi nousseet järveltä kutua yrittämään. Jotkut taimenet kaivoivat kutukuoppia kameroiden kuvatessa. Taimenet myös kutivat alueelle.

Lisäksi kameraseurantaa tehtiin koeluontoisesti kesän 2010 alussa (27.5.–29.6.2010). Tällä aikavälillä ei lohikaloista saatu havaintoja. Sen sijaan muita kalalajeja (esim. hauki, kuha, lahna ja salakka) kalateilla liikkui runsaasti.

Kameraseurannan tavoitteena oli saada perusteita kalateiden lisärakentamiselle. Sinänsä tieto siitä, että Lieksanjokeen nousee edelleen lohikaloja kutua yrittämään, on jo riittävä peruste rakentamiselle. Taimenet myös nousevat varmuudella rakennettuihin kalateihin. Näille kaloille tulisi ehdottomasti taata vapaa kulkuyhteys mahdollisille kutukoskille (esim. Naara- ja Käpykoski). Vaeltavat taimenkannat ovat todella vähäisiä suuressa osassa Suomea. Lieksanjoen vaeltava kanta on siksi ehdottoman tärkeää pyrkiä säilyttämään.

On kuitenkin myönnettävä, että Lieksanjokeen nousevia emokaloja (sekä taimenia että järvilohia) on tällä hetkellä liian vähän luonnontuotannon takaamiseksi. Erityisen tärkeää onkin saada emokalamäärät kasvamaan. Kalaportaiden rakentaminen tulee sitä ajankohtaisemmaksi, mitä enemmän emokaloja saadaan.

9.3. Emokalapyynti

Emokalapyynti palveli osin samaa tavoitetta kuin kameraseuranta. Emokalapyynnin avulla voitiin hankkia ajankohtaista tietoa Lieksanjoen emokalamäärästä. Emokalamäärät ovat huolestuttavan vähäiset. Kuitenkin saadut emokalat ovat todiste siitä, että vaeltavaa taimen- ja järvilohikantaa on vielä jäljellä. Tämä antaa perusteita kalateiden jatkorakentamiselle. Erityisesti jos tulevina vuosina emokalamäärät saadaan nousemaan. Toisaalta projektisuunnitelmassa puhutaan laajemmin järvilohen ja taimenen geneettisen monimuotoisuuden säilyttämisestä pitkäaikaisena tavoitteena. Emokalapyynti toimii nimenomaan tämän tavoitteen saavuttamisessa.

Vuonna 2008 emokalapyynti aloitettiin 30.9.2008 ja lopetettiin 24.10.2008. Pyynti aloitettiin Lieksankosken säännöstelypadon alapuolelta, josta saatiin saaliiksi yksi taimen. Suurin osa emokaloista pyydettiin alimman kalatien alapuolelta verkoilla. Yhteensä emokalapyynti tuotti vuonna 2008 saaliiksi 10 taimenta ja 10 järvilohia. Suurimmat järvilohet olivat yli kuusikiloisia. Emokalojen määrää voi luonnehtia kohtuulliseksi verrattuna aiempiin vuosiin.

Emokalapyynnissä saatuja taimenia ja järvilohia merkittiin telemetrialähettimillä yhteensä 10 kappaletta. Kalojen liikkeitä seuraavia loggereita asennettiin Lieksanjokeen kolmeen eri kohtaan. Loggereiden avulla seurataan kalojen liikkeitä jokialueella. Suurin osa merkityistä kaloista kuitenkin palasi järvelle ja yksi järvilohi jäi kalastajien saaliiksi Kinahmonsalmessa verkkokalastuksen yhteydessä jo noin viikon kuluttua merkinnästä. Toiveena on, että osa merkityistä kaloista selviäisi ja nousisi uudelleen jokialueelle muutaman vuoden sisällä.

Vuonna 2009 emokalapyynti aloitettiin 5.10. ja lopetettiin 23.10. Saaliiksi saatiin yhteensä 17 emokalaa, joista 10 oli taimenia ja seitsemän järvilohia. Myös vuonna 2009 yksi taimen saatiin Lieksankosken säännöstelypadon alapuolelta. Emokaloihin asennettiin vuonna 2009 yhteensä kuusi telemetrialähetintä, joista neljä järvilohiin ja kaksi taimeniin.

Kuten edellisessä luvussa todettiin, ovat emokalamäärät riittämättömät tällä hetkellä luonnontuotantoon. Emokalapyyntiä on syytä kuitenkin jatkaa tilanteen seuraamiseksi ja tärkeän geeniperimän säilyttämiseksi.

9.4. Sähkökoekalastukset ja muut koekalastukset

Projektisuunnitelmassa hankkeen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin kalataloudellisten kartoitusten tekeminen Pieliseen laskevissa joissa. Hankkeen aikana kartoitettiin kaksi jokea varsin tarkasti. Sähkökoekalastukset toimivat näiden kartoitusten tukena. Sähkökoekalastuksia tehtiin myös muissa joissa mm. mätirasiakokeilun tukemiseksi.

Lokakuussa 2008 Herajoella ja Juuanjoella suoritettiin sähkökoekalastuksia. Vuonna 2009 sähkökoekalastuksia tehtiin Herajoella, Juuanjoella, Vepsänjoella, Koppelojoella, Kokkojoella, Verkkojoella, Saramojoella, Leipijoella, Sokojoella ja Lieksanjoella. Vuonna 2010 sähkökoekalastuksia jatkettiin seuraavissa kohteissa: Vepsänjoella ja Herajoella. Juuanjoella koekalastukset jäivät tekemättä vähäisen vesimäärän vuoksi. Sähkökoekalastusraportit löytyvät hankkeen Internet-sivustolta.

9.5. Mätirasiakokeilu

Mätirasiakokeilu toteutettiin projektisuunnitelmassa mainitun luonnonmukaisen viljelykokeilun sijasta. Viljelykokeilu osoittautui projektin edetessä seikaksi, jota jouduttiin soveltamaan. Alun perin yhteistyötä oli suunniteltu MASVA-hankkeen kanssa. MASVA-hanke ei kuitenkaan käynnistynyt, mikä vaikutti osaltaan toimenpiteiden muuttumiseen. Projektisuunnitelmaan tehtiin muutos ja viljelykokeilun sijasta päätettiin toteuttaa mätirasiakokeilu. Mätirasiakokeilun tarkoituksena oli selvittää, onko se tehokas ja toimiva ratkaisu kalojen istuttamiseen.

Mätirasiaistutuksien tavoitteena on tuottaa jokeen poikasia, jotka leimautuvat istutuskohteeseensa ja sopeutuvat paikallisiin olosuhteisiin. Kokeilun avulla voidaan tarvittaessa myös selvittää vedenlaatutekijöitä. Mätimunien selviämistä seurattiin kevään aikana. Mätirasioiden avulla on saatu

varsin positiivisia istutustuloksia useissa jokikohteissa mm. Etelä-Suomessa. Mätirasiaistuttaminen todettiin varsin varteenotettavaksi vaihtoehdoksi taimenkantojen vahvistamiseen.

Herajoki 2009

Mätirasiat vietiin ennalta valittuihin koskikohteisiin maaliskuun alussa. Yhteensä rasioita asennettiin Herajokeen 10 kappaletta. Vertailun vuoksi puolet rasioista sisälsi järvilohen ja puolet taimenen mätiä. Kokeilumielessä rasioita vietiin myös Sokojokeen. Jokaisessa rasiassa oli noin 150–250 mätimunaa. Mädistä kuoriutuneet poikaset elävät rasioissa, kunnes ne ovat käyttäneet ruskuaispussinsa loppuun. Tämän jälkeen ne siirtyvät rasiasta vapaaseen virtaveteen. Sähkökoekalastuksien avulla voidaan tarkastella mätirasiakokeilun tuloksellisuutta.

Herajoen mätirasiakokeilu onnistui hyvin. Kuolleisuus mätirasioissa oli hyvin vähäistä. Vedenlaadussa ei siis ainakaan ole ongelmia. Syksyn 2009 aikana tehdyissä sähkökoekalastuksissa saatiin Herajoesta runsaampia taimensaaliita juuri niiltä alueilta, joissa mätirasiat olivat olleet. Joen elinympäristö ei kuitenkaan nykyisellään ole suotuista taimentenpoikasille mm. vähäisten suojapaikkojen vuoksi (kts. Herajokiraportti) Järvilohia ei saatu saaliiksi laisinkaan.

Herajoki, Juuanjoki sekä Koppelojoki 2010

Mätirasiaistutuksia jatkettiin kevään 2010 aikana Koppelojoen Myllykoskella, Juuanjoella sekä Herajoella. Mätirasioita oli käytössä yhteensä 40 kappaletta.

9.6. Smolttipyynti ja -seuranta

Yhtenä pääteemana projektisuunnitelmassa oli syönnösvaelluksellaan Pielisellä olevien lohikalojen liikkeiden ja kuolevuuden kartoittaminen. Vaelluspoikasten pyyntiin ja seurantaan panostettiin hankkeessa siksi varsin voimakkaasti. Seurannan osalta on todettava, että se jatkuu vielä useamman vuoden, sillä smolttipyynnissä merkityistä kaloista saadaan lisätietoja merkkipalautuksien yhteydessä. Myös osa lähettimistä on vielä toiminnassa, joten lähetinseurannan lopulliset tulokset saadaan vasta syksyllä 2010.

Smolttipyynti ja -seuranta suoritettiin yhteistyössä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kanssa Lieksanjoella ja Pielisellä touko-kesäkuussa 2009 ja 2010. Smoltit ovat jokea alas vaeltavia lohen ja taimenen vaelluspoikasia. Ne ovat kooltaan noin 15–25 senttimetrisiä. Smoltteja pyydettiin Hanhijoella, Ulkkajoella ja Lieksanjoella. Pyyntiin käytettiin kahta paunetta ja yhtä troolia. Kaikki smoltit merkittiin ns. ankkurimerkeillä ja lisäksi osaan kaloista asennettiin telemetrialähtimet.

Seuranta toteutettiin Lieksanjoen alaosilla ja Pielisellä. Molempiin kohteisiin asennettiin automaattisia äänisignaalien tallentimia, joihin tallentui tieto lähettimillä varustettujen kalojen liikkeistä. Päävastuu seurannasta oli Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksella.

Telemetrialähettimillä saadaan tarkkoja yksilöllisiä tietoja lohen ja taimenen luontaisesta vaelluskäyttäytymisestä. Seurannalla pyrittiin selvittämään sitä, kuinka nopeasti smoltit lähtevät joesta ja miten ne liikkuvat järviolueella. Samalla voitiin selvittää, jääkö smoltteja petojen saaliiksi jo jokialueella.

Kevään 2010 aikana telemetrialähtimiä asennettiin kaloihin edellisvuotta enemmän, yhteensä 49 kappaletta. Myös loggereita oli käytössä vuoteen 2009 verrattuna enemmän, joten seuranta oli tältä osin tarkempaa. Smolttipyyntiä oli tarkoitus kokeilla myös Juuanjoella, mutta tämä ei onnistunut, sillä hankkeelle ei saatu luvattuja työmiehiä työllistettyä.

9.6.1. Smolttipyyntiraportit

2009/Timo Hartikainen

Lieksanjoen koskialueille on istutettu keväisin eri-ikäisiä järvilohen ja taimenenpoikasia. Pääasiassa istutukset on tehty vastakuoriutuneilla poikasilla ja tietoa alas vaeltavien smolttien määristä sekä vaellusajankohdasta tarvittiin arvokkaiden kalakantojen turvaamiseksi.

Vaelluspoikasten pyynnin valmistelut aloitettiin palkkaamalla hankkeelle 14.4.2009 alkaen työntekijöiksi Antti Laaninen ja Jyri Muikku. Heidän tehtävinään oli kunnostaa pyynnissä käytetyt pyydykset ja toimia pyynnin vastuullisina tahoina. Pyynti toteutettiin noin kuukauden mittaisena jaksona. Pyydykset koettiin ja huollettiin pääsääntöisesti kaksi kertaa päivässä, joidenkin päivien

osalta useamminkin. Pyyntiin osallistuivat Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestön kautta hankkeelle palkatut työntekijät: Martinpoika Pulkkinen, Esko Rissanen, Pasi Repo ja Ari Hyttinen sekä hankkeen henkilöstö. Pyynnin eri vaiheita dokumentoitiin video- ja valokuvaamalla.

Kerätty aineisto

Pyynnin aikana tallennettiin tieto kaikista pyydyksiin menneistä kaloista ja lähes kaikista otettiin yksilökohtaiset paino- sekä pituustiedot. Järvilohet ja taimenet merkittiin ns. ”tikumerkeillä”, jonka jälkeen niitä sumputettiin puolesta vuorokaudesta vuorokauteen ennen vapauttamista.

Lisäksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimesta merkittiin 11 järvilohia ja 9 taimenta äänisignaalia tuottavilla lähettimillä ja niiden vaeltamista seurattiin kymmenellä jokialueella ja Pielisen salmiin asennetuilla tallentimilla. Pyynnin aikana tallennettiin tiedot sääoloista ja veden ja ilman lämpötiloista päivittäin. Lisäksi Hanhi- ja Ulkkajoella tallennettiin vedenkorkeuden muutokset.

Smolttipyynti Lieksanjoella 25.5.–28.6 2009

Lieksanjoella pyydyksen paikaksi valittiin Lieksankosken voimalaitoksen alapuolinen jokiuoma Kissakarin kohdalla. Paikan arvioitiin olevan valitulle pyydykselle sopivin. Pyydyksenä käytettiin troolia, joka oli kooltaan 6,55x2,20 m (14,52 m²). Lieksanjoella ohijuoksutuksia ei tapahtunut koko kevään pyyntijakson aikana ja pyyntiin lasketun troolin huolto sekä vaelluspoikasten pyynti onnistui hyvin.

Smolttipyynti Hanhi- ja Ulkkajoella 18.5–17.6.

Hanhi- ja Ulkkajoella käytettiin pyydyksinä paunetteja ja ne asennettiin veteen heti kevään tulvahuipun jälkeen. Molemmilla joilla sopiva paikka pyydyksille löytyi jokia ylittävien siltojen alta.

Saalis

Lieksanjoen pyynnin kokonaissaalis oli 1426 kpl. Saalis muodostui 13 kalalajin yksilöistä (ahven, hauki, kivenuoliainen, kuha, kuore, järvilohi, made, muikku, salakka, seipi, siika, särki ja taimen). Salakan osuus kappaleittain laskettuna saaliista oli lähes puolet 48,5 % (691 kpl). Järvilohen osuus oli 24,8 % (354 kpl) sekä taimenen 12,4 % (177 kpl).

Hanhijoella järvilohien osuus saaliista oli 83 % (39 kpl), särkien 10,6 % (5kpl) ja haukien osuus 6,4 % (3 kpl). Ulkkajoella järvilohien osuus oli 2,5 % (11 kpl), taimenien 8,5 % (37 kpl), ahven 1,6 % (7 kpl), hauki 3,2 % (14 kpl), salakka 66,3 % (289 kpl) ja särki 20,4 % (89 kpl).

Huomioita vuoden 2009 pyynnistä

Pyynti kaikilla kohteilla onnistui hyvin. Hanhijoella kalojen liikkeitä pyynnin alkuaikoina sotki majava, joka oli padonnut jokea pyyntipaikan yläpuolisella jokialueella. Kuitenkin veden noustua riittävästi, pääsivät kalat vaeltamaan normaalisti. Ylipäätään varsinkin Lieksanjoella lohien ja taimenten osuus saaliissa oli selvästi vuosien 2002–2003 pyynnistä saatuja tuloksia parempi. Jokeen istutettuja ja merkittyjä taimenia Lieksanjoella tuli pyynnin alussa melko runsaasti (46/177 kpl) sitä vastoin merkittyjä lohia vain vähän (5/354).

Smolttien vaelluksen huippu Lieksanjoella ajoittui selkeästi kesäkuun kymmenelle ensimmäiselle vuorokaudelle. Veden lämpötila oli pyynnin aikana keskimäärin 14,1 asteista, mutta vaihteli pyynnin aikana 14–18,9 asteen välillä.

2010/Timo Hartikainen

Koekalastukset olivat jatkoa edellisen kevään smolttipyynneille Lieksan-, Hanhi- ja Ulkkajoella. Smolttipyynnillä kerättiin tietoa koskialueille istutettujen järvilohen- ja taimenenpoikasten vaelluksista sekä alasvaeltavien smolttien määristä sekä vaellusajankohdista. Suunnitelmissa oli smolttipyynnin järjestäminen Juuanjoella, mutta Juuanjoen kevättulvat ja alkukesän rankkasateet nostivat Juuanjoen vedenpinnan sekä virtaaman sellaisiksi, että pyynnistä luovuttiin. Toisaalta

myöskään työmiehiä ei saatu työllistettyä suunnitelmien mukaisesti, joten pyynti Juuanjoella olisi ollut hankalaa.

Vaelluspoikasten pyynnin valmistelut aloitettiin palkkaamalla hankkeelle töihin 17.5. alkaen Jyri Muikku. Hänen tehtävinaan oli kunnostaa pyynnissä käytettyjä pyydyksiä ja toimia pyynnin sekä Lieksanjoen videoseurannasta vastaavana henkilönä. Lisäksi hanke työllisti 19.5.–30.6. väliseksi ajaksi Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kautta neljä henkilöä. Pyynti toteutettiin vajaan kuukauden mittaisena jaksena. Pyydykset koettiin ja huollettiin pääsääntöisesti kaksi kertaa päivässä, joidenkin päivien osalta useamminkin.

Pyyntiin osallistuivat ELY-keskuksen kautta hankkeelle palkatut työntekijät: Antti Laaninen, Esko Rissanen, Kalevi Martikainen ja Ari Hyttinen sekä hankkeen henkilöstö. Pynnin eri vaiheita dokumentoitiin video- ja valokuvaamalla. Kaikki pyynnissä saadut järvilohet ja taimenet merkittiin yksilömerkein (T-ankkurimerkki).

Kerätty aineisto

Pyynnin aikana tallennettiin tieto kaikista pyydyksiin menneistä kaloista ja lähes kaikista otettiin yksilökohtaiset paino- sekä pituustiedot. Järvilohet ja taimenet merkittiin ns. ”tikkumerkeillä”, jonka jälkeen niitä sumputettiin puolesta vuorokaudesta vuorokauteen ennen vapauttamista. Lisäksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimesta merkittiin kaikkiaan 40 järviloheta ja 9 taimenta pienillä äänisignaalia tuottavilla lähettimellä 27.5.–8.6. välisenä aikana.

Smolttipyynti Lieksanjoella 21.5.–13.6.2010

Lieksanjoella pyydyksen paikaksi valittiin Lieksankosken voimalaitoksen alapuolinen jokiuoma. Kissakaran kohdalla. Pyydyksen paikka oli sama kuin vuoden 2009 pyynnissä käytetty. Pyyntipaikan arvioitiin olevan valitulle pyydykselle sopivin. Pyydyksenä käytettiin samaa troolia kuin vuoden 2009 pyynnissä, joka oli kooltaan 6,55x2,20 m (14,52 m²).

Pyynti oli edellisvuoden kaltainen pyynnin alkuosalta, mutta kesäkuun alun sateet kiihdyttivät joen virtauksia. Ohijuoksutukset alkoivat Lieksanjoella 12.6. rankkasateen jälkeen ja pyyntiin lasketun

troolin huolto sekä vaelluspoikasten pyynti loppujalla epäonnistui. Pyynti lopetettiin pyydyksen rikkouduttua 13.6.

Smolttipyynti Hanhi- ja Ulkkajoella 20.5.–13.6.

Pyydyksinä Hanhi- ja Ulkkajoella käytettiin paunetteja ja ne asennettiin veteen heti kevään tulvahuipun jälkeen. Molemmilla joilla käytettiin samoja pyydyksiä kuin edellisenä vuonna ja pyydykset asennettiin edellisvuoden tapaan samoille paikoille molemmilla joilla. Pyynti ja pyydysten kokeminen onnistui pyyntijakson alussa hyvin, mutta hankaloitui kesäkuun alun sateiden saattamana ja pyydykset nostettiin 13.6.2010 joesta. Hanhijoelta saatiin yhteensä 25 järvilohia, joiden keskipaino oli 44 grammaa ja keskipituus 170 millimetriä. Taimenia ei Hanhijoelta saatu lainkaan. Ulkkajoen järvilohisaalis oli vain kuusi kalaa ja taimenia saatiin 3 kpl. Hanhijoelta pyydetyistä järvilohista kahdeksan yksilöä merkittiin äänisignaalia tuottavilla lähettimillä sekä Ulkkajoelta kaksi taimenta.

Pyynnin tulokset

Lieksanjoen pyynnin kokonaissaalis oli 2245 kpl. Kokonaissaalis oli kappalemäärältään huomattavasti edellisvuotta suurempi (1425/2009). Saalis muodostui 15 kalalajin yksilöistä (ahven, hauki, kuha, kuore, järvilohi, made, muikku, salakka, seipi, siika, särki, made, harjus, kiiski ja taimen).

Salakan osuus kappaleittain laskettuna saaliista oli yli puolet 64,1 % (1437 kpl), vuonna 2009 48,5 % (691 kpl). Järvilohen osuus oli 6,6 % (149 kpl), vuonna 2009 24,8 % (354 kpl) sekä taimenen 8,5 % (190kpl), vuonna 2009 12,4 % (177 kpl).

Hanhijoella järvilohien osuus saaliista oli 36,2 % (25 kpl), vuonna 2009 83 % (39 kpl). Särkikalojen osuus oli 60,8 %, vuonna 2009 10,6 % ja haukien osuus 2,9 %, vuonna 2009 6,4 %.

Ulkkajoella järvilohien osuus oli 2,9 % (6 kpl) vuonna 2009 2,5 % (11 kpl), ahven 2,9 % (6 kpl) vuonna 2009 1,6 % (7 kpl), hauki 0,5 % (1kpl) vuonna 2009 3,2 % (14 kpl),

salakka 68,1 % (143 kpl), vuonna 2009 66,3 % (289 kpl), särki 23,8 % (43 kpl), vuonna 2009 20,4 % (89 kpl), made 0,5 % (1kpl), vuonna 2009 ei mateita saaliissa ollut.

Vuonna 2010 saaliissa oli 3 taimenta, joita edellisen vuoden saaliissa oli 8,5 % (37 kpl). Taimenten vähäinen määrä selittynee edellisten vuosien istutuksilla, joista viimeiset vaellusikäiset ovat jo poistuneet joista.

Huomioita vuoden 2010 pyynnistä

Pyynti kaikilla kohteilla onnistui pyynnin alussa kohtalaisen hyvin, pois lukien Juuanjoki, jossa 31.5. Herralankoskella yritettiin saada pyydys paikoilleen, mutta kova virtaama sekä korkealla ollut vesi estivät pyydyksen virittämisen pyyntikuntoon. Hanhi-, Ulkka- ja Lieksanjoella rankkasateet kesäkuun alkupuoliskolla sotkivat pyyntiä merkittävästi ja katkaisivat pyynnin kokonaan 13.6., jolloin pyydykset kaikilta pyyntipaikoilta poistettiin.

Särkikalojen osuus saaliissa oli selvästi edellisvuotta suurempi. Jokeen istutettuja ja merkittyjä taimenia Lieksanjoella tuli pyynnin alussa vain 10 kpl, kun niitä vuonna 2009 oli (46/177 kpl). Sitä vastoin merkittyjä lohia ei saaliissa vuona 2010 ollut lainkaan.

Smolttien vaelluksen huippu Hanhi-, Ulkka- ja Lieksanjoella ajoittui selkeästi toukokuun lopun ja kesäkuun ensimmäisien päivien aikajaksolle, mikä oli hieman aiempia vuosia aikaisempaa. Veden lämpötila oli pyynnin aikana keskimäärin 11,4 astetta mutta vaihteli pyynnin aikana 9,1 asteesta 13,7 asteeseen. Vuonna 2009 vedenlämpötila oli keskimäärin 14,1 asteesta ja vaihteluväli oli 14.1 – 18,9 astetta.

9.6.2. Smoltiseurantaraportit

Lieksanjoen järvilohen ja taimenen vaelluspoikasten lähtö Pieliselle 2009

Jorma Piironen/RKTL Joensuu

Kevään 2009 aikana seurattiin Lieksanjoessa ja siihen laskevassa Ulkkajoessa vaellusikäisiksi kasvaneiden järvilohien ja -taimenterien vaellusta joesta syönnösalueille Pielisen selkävesille. Vaellukselle lähteneitä järvilohia ja taimenia pyydystettiin Ulkkajoen suualueella sekä Lieksanjoen Kissakarilla touko-kesäkuun aikana erilaisilla havaspyydyksillä. Niistä 11 järvilohia ja 9 taimenta merkittiin pienillä äänisignaalia tuottavilla lähettimellä 27.5.–3.6. välisenä aikana. Järvilohien koko vaihteli 16–25 cm:iin (32–124 g) ja taimenterien 16–24 cm:iin (35–107g). Merkittäviksi kaloiksi valittiin hyväkuntoisia, kirkkaita vaelluspoikasia. Pääsääntöisesti kalat merkittiin niiden pyyntipäivänä.

Lähetin laitettiin nukutetuille kaloille ruumiinonteloon vatsaan tehdystä noin 1-1½ cm mittaisesta viiltohaavasta. Haava suljettiin tikillä. Ennen vapauttamista jokeen kalojen annettiin toipua Kissakarilla läpivirtaussumpuissa seuraavaan päivään.

Kalat pystyttiin tunnistamaan yksilöllisesti lähettimien signaalien perusteella. Seuranta varten ankkuroitiin pohjaan jokialueelle 3 (Puustellin ranta, satama ja Timitranniemi) ja järviolueelle 7 (Törönkari, Kinahmonsalmi, Heponiemen ja Kasakkasaarten välinen salmi sekä Kasakkasaarten ja Kinahmonsaaressa välinen salmi) automaattista äänisignaalien tallenninta. Laitteet tallensivat kunkin lähettimen signaalin, päivämäärän ja kellonajan, mikäli kala ui riittävän läheltä tallenninta.

Viisitoista kalaa (7 lohia ja 8 taimenta) vapautettiin 28.5. Kissakarilla. Kaikki taimenet, mutta vain neljä lohia lähti joesta. Yhtä järvilohia lukuun ottamatta niistä kaikki uivat noin 5 km jokimatkan Pieliselle jo saman päivän aikana. Hitaimman järvilohen matka Kissakarilta jokisuuhun kesti pari päivää. Yksikään kesäkuun alussa vapautetuista lohista (4 kpl) tai taimenista (1 kala) ei selviytynyt jokimatkasta. Ainoa tuolloin vapautettu järvitaimen joutui kuhan tai hauen syömäksi joessa, sillä sen lähettimen signaali tallentui lähes jatkuvasti Puustellin kohdalla olleeseen tallentimeen 3.–15.6. välisenä aikana.

Yksi joesta lähteneistä järvilohen vaelluspoikasista ja kaksi taimenta siirtyi Suurselälle Kinahmonsalmen läpi 29.5.–1.6. Muitten salmien kautta ui samana ajanjaksona 2 järvilohia ja 6 taimenta. Kaikkiaan alle kolmannes (27 %) merkityistä järvilohista, mutta noin 89 % järvitaimenista selviytyi seurantajakson aikana Suurselän puolelle. Lähettimillä merkityistä lohista yli 60 % (7/11) katosi jokimatkansa aikana. Ainoa jokimatkalle hiipunut taimen joutui todennäköisesti petokalan saaliiksi.

Vaikka näin pienen kalamäärän perusteella ei kannata tehdä lopullisia päätelmiä vaelluspoikasten lähtemisestä Lieksanjoesta, osoittavat tulokset kuitenkin järvilohien selviytyvän vaelluksen alkutaipaleesta selvästi järvitaimenia heikommin. Vaellusvaiheiset järvilohet ovat erityisen herkkiä pyynnistä, käsittelystä jne. aiheutuville stressitekijöille ja on mahdollista, että havaitut erot liittyvät näihin lajien välisiin eroihin. Näiden vaelluserojen ja järvilohen heikon menestymisen syiden selvittämiseksi tarvitaan kuitenkin lisää havaintoja.

Järvilohen ja taimenen vaelluspoikasten seuranta Lieksanjoesta Pieliselle 2010

Jorma Piironen/RKTL Joensuu

Kevään 2010 aikana jatkettiin edellisenä keväänä käynnistettyä järvilohien ja taimenten smolttien vaellusten seuranta Lieksanjoella ja Pielisellä. Lieksanjoessa ja siihen laskevissa Hanhi- ja Ulkkajoessa vaellusikäisiksi kasvaneita järvilohia ja taimenia pyydystettiin Hanhi- ja Ulkkajoen suualueella sekä Lieksanjoen Kissakarilla touko-kesäkuun aikana erilaisilla smolttipyydyksillä.

Kaikkiaan 40 järvilohia ja 9 taimenta merkittiin pienillä äänisignaalia tuottavilla lähettimellä 27.5.–8.6. välisenä aikana. Suurin osa lähettimistä oli 21 vrk toimivia PT3-tyypin lähettimiä, mutta neljälle järvilohelle ja kuudelle taimenella laitettiin 90 vrk toimiva PT4-lähetin. Tällä lähettimellä merkittiin suurikokoisempia kaloja, sillä myös tämä lähetin on selvästi PT3-lähetintä suurempi. Lähettimillä merkittyjen järvilohien koko vaihteli 17–23,3 cm:iin (40–109 g) ja taimenten 18,2–27,1 cm:iin (49–162g). Merkittäviksi kaloiksi valittiin hyväkuntoisia, kirkkaita vaelluspoikasita. Pääsääntöisesti kalat merkittiin niiden pyyntipäivänä. Kaksi merkittyä taimenta oli merkitty aiemmin rasvaeväleikkauksella.

Lähetin laitettiin nukutetuille (neilikkaöljy, 75–80 mg/l) kaloille ruumiinonteloon vatsaan tehdystä noin 1-1½ cm mittaisesta viiltohaavasta. Haava suljettiin tikillä. Ennen vapauttamista jokeen kalojen annettiin toipua Kissakarilla läpivirtaussumpuissa seuraavaan päivään.

Kalat pystyttiin tunnistamaan yksilöllisesti lähettimien signaalien perusteella. Seuranta varten ankkuroitiin pohjaan jokialueelle tai jokisuuhun 3 (Koskikallio, kaarisillan alapuoli ja Timitranniemi) ja järviolueelle 21(Kinahmonsalmi, Heponiemen ja Kasakkasaarten välinen salmi sekä Kasakkasaarten ja Kinahmonsaaren välinen salmi, Pahtaanluoto, Matikkasaari, Patoissaaren eteläkärki, Repalepahtaat, Mustasaari, Orisaaret, Lamposaari, Kelvänsaaren Pohjoisniemi, Käränkävaara, Romonkivet, Orikivi, Likklamononsaari eteläkärki, Kuivasaaren reimari, Kuivasaaren eteläkärki, Kummelisaaren kärki ja Kummelisaaren reimarit) automaattista äänisignaalien tallenninta. Laitteet tallensivat kunkin lähettimen signaalin, päivämäärän ja kellonajan, mikäli kala ui riittävän läheltä tallenninta. Joessa signaali tallentuu noin 250–300 m etäisyydeltä, mutta järvessä matka voi olla noin 500 ja optimioloissa jopa 700 metriä.

Nyt esitettävät tulokset eivät ole vielä lopullisia, vaan ne tarkentuvat edelleen etenkin selkävesien osalta, kun kaikki loggereihin tallentuneet tiedot luetaan ja analysoidaan uudelleen elokuussa. Kissakarilta Lieksankosken voimalan alapuolelle vapautetuista järvilohista kaikkiaan 24 kalaa (60 % merkityistä) ja 7 järvitaimenta (78 %) lähti joesta. On todennäköistä, että ainakin kolme järvilohia ja kaksi taimenta jäi jo jokimatallaan tai heti jokisuussa petokalojen ruuaksi, sillä havaintoja näistä kaloista saatiin samalta paikalta joko kaarisillan alla tai Timitranniemessä olleista loggereista jopa yli 10 päivän aikana. Sen jälkeen kyseisistä kaloista ei enää saatu mitään havaintoa Pielisen loggereista.

Yhtä järvilohia ja taimenta lukuun ottamatta kaikki kalat uivat noin 5 km jokimatkan Pieliselle jo vapautuspäivänsä aikana. Kyseiset kaksi yksilöäkin selvittivät tiensä Pielisen puolelle jo vapautusta seuraavana päivänä.

Järvialtaalta saatiin havaintoja kaikkiaan 12 järvilohesta (50 % joesta lähteneistä) ja 5 taimenesta (71 % joesta lähteneistä). Mönninselältä sekä lohet että taimenet käyttivät kaikkia mahdollisia salmipaikkoja Kinahmonsalmesta Kasakkasaaria ympäröiviin salmiin. Pääosa näistä salmista uineista lohista ja taimenista ohitti salmet jo 1–2 päivän kuluttua joesta lähtönsä jälkeen. Ainakin

yksi lohi näytti jääneen salmien lähiympäristöön, sillä siitä saatiin havaintoja eri loggereista aina 16.-21. kesäkuuta. Sekä yksi lohi että yksi taimen onnistuivat livahtamaan Suurselän puolelle ilman havaintoja salmipaikoissa. Nopeimmat lohet ja taimenet siirtyivät Suurselän puolelle jo 3–4 päivän kuluttua vapauttamisestaan Kissakarilla.

Suurselältä ja muilta selkälueiden reunoille laitetuista loggereista saatiin havaintoja seuraavista paikoista: Matikkasaari (järvilohi), Pahtaanluoto (2 järvilohia), Repalepahtaat (järvitaimen), Mustasaari (järvilohi ja taimen), Orikiivi (järvilohi ja taimen), Käränkävään edusta (järvitaimen) ja Hattusaaren pohjoispään reimari (järvilohi ja taimen).

Tulokset ovat samansuuntaisia kuin vuotta aiemmin huomattavasti pienemmällä kalamäärällä tehdyt kokeet osoittivat. Silloin vain alle kolmannes merkityistä lohista selviytyi järven selkävesille Mönninselkää ympäröivistä salmista, kun taas valtaosa (89 %) merkityistä taimenista ui Suurselän puolelle. Nyt lohet selviytyivät selvästi jokimatkaltaan edellisvuotta paremmin, ja kolmannes niistä selviytyi varmuudella myös Suurselän puolelle. Järvitaimenet selvisivät myös tämän kesän tulosten perusteella järvilohia paremmin jokimatkastaan (7/9 merkittyä) ja suurin osa niistä havaittiin myös Suurselän puolella (5 taimenta).

Kahden vuoden seurantatulokset osoittavat järvilohien selviytyvän vaelluksen alkutaipaleesta selvästi järvitaimenia heikommin. Vaellusvaiheiset järvilohet ovat myös erityisen herkkiä pyynnistä, käsittelystä jne. aiheutuville stressitekijöille ja on mahdollista, että havaitut erot liittyvät näihin lajien välisiin eroihin. Petokalojen vaikutus erityisesti jokialueella on myös suuri. Lieksankosken alapuolella Kissakarilla olleeseen pyydykseen joutuneista lohissa ja taimenissa havaittiin erittäin paljon petokalojen puremajälkiä. Myös lähetinkaloja joutui petokalojen syömiksi jo jokialueella tai heti Lieksanjoen suualueella. Voi olla, että lohet ovat taimenia alttiimpia jäämään myös petojen syömiksi, mikä voisi selittää osaltaan näiden lajien välisiä selviytymiseroja. Näiden vaelluserojen ja järvilohen heikon menestymisen syiden tarkempaan selvittämiseksi tarvitaan kuitenkin lisää havaintoja.

9.7. Talviekologiatutkimukset

Hankkeessa oli tavoitteena myös talviekologiatutkimusten tekeminen Lieksanjoella. Talviekologiatutkimuksista kuitenkin luovuttiin. Päätös syntyi johtoryhmässä ja ohjausryhmä hyväksyi sen myös. Tutkimukset olisivat olleet erityisen vaativat ja voitiin olettaa, että niistä ei olisi saavutettu vastaavaa hyötyä. Siksi tehtiinkin päätös panostaa voimakkaammin smolttiseurantaan talviekologiatutkimusten sijaan. Lohikalojen käyttäytymisestä tehtiin kuitenkin kirjallisuusselvitys. Selvitys valmistui kesän 2009 alussa Ville Luolamon kirjoittamana. Luolamo työskenteli hankkeessa kahden kuukauden ajan. Raportti löytyy hankkeen Internet-sivuilta.

9.8. Kalataloudelliset kartoitukset

Kalataloudellisten kartoitusten tekeminen oli yksi olennainen osa hanketta. Projektisuunnitelmassa todettiin, että hankkeen yhtenä tarkoituksena on selvittää Pieliseen laskevien taimenjokien potentiaali. Hankkeelle palkattiin kartoitustyöhön projektityöntekijä kolmeksi kuukaudeksi. Osaltaan kartoitustyötä tehtiin myös sähkökoekalastuksilla muissakin joissa. Sähkökoekalastuksista löytyy enemmän tietoa omassa luvussaan.

Syksyn 2009 aikana Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hankkeessa valmistui kaksi kalataloudellista kartoitusta. Raporteissa esitettävät tutkimustulokset pohjautuvat maastossa tehtyihin kenttätutkimuksiin. Lähtökohtana oli saada sekä Juuanjoesta että Herajoesta selkeä yleiskuva ja kartoittaa jokien nykytilanne.

Koskialueita paikannettiin ja mitattiin sekä selvitettiin taimenen- ja järvilohen poikasille soveltuvan elinympäristön määrää ja mahdollista kunnostustarvetta. Lisäksi koskialueilla suoritettiin sähkökoekalastuksia. Juuanjoesta tehty kartoitus oli tarkempi.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että erityisesti Juuanjoessa olisi paljonkin potentiaalia kehittyä hyväksi taimenjoeksi. Molemmat joet (Juanjoki ja Herajoki) on syytä kunnostaa mahdollisimman pian. Tässä asiassa osakaskuntien on otettava aktiivinen rooli. Molemmissa tavataan luontaisesti lisääntyneitä taimenia, mutta määrät olisivat huomattavasti suuremmat, jos kunnostukset

toteutettaisiin. Hankkeen toimesta tehdyt raportit antavat erinomaisen pohjan lähteä viemään asiaa eteenpäin.

Raportteja ei ole lisätty tämän loppuraportin yhteyteen niiden pituuden vuoksi. Raportit löytyvät hankkeen Internet-sivuilta ja cd-levyiltä. Nurmeksessa sijaitsevasta Saramojoesta ei tehty vastaavaa raporttia. Saramojoen Louhikoskella oleva kalaporras kuitenkin todettiin toiminnaltaan hyvin heikoksi, sillä siihen ei virtaa riittävästi vettä käytännössä millään vedenkorkeudella. Saramojoella tehtiin sähkökoekalastuksia. Tiedot sähkökoekalastuksista löytyvät Internet-sivuilta.

9.9. Kestävän kalastusmatkailun edistäminen ja järvilohitietoisuuden levittäminen

Yhtenä projektin tärkeänä tavoitteena oli edistää kestävästä kalastusmatkailusta sekä levittää tietoa järvilohesta ja Pielisestä. Kalastusmatkailun edistämiseen liittyvä elinkeinokytkentä osoittautui projektin aikana erityisen haasteelliseksi tavoitteeksi. Tämän tavoitteen saavuttaminen jäi jossain määrin myös heikonlaiseksi.

Hankkeen toimesta oltiin yhteydessä mahdollisiin tai alueella jo toimiviin kalastusmatkoja järjestäviin yrittäjiin. Kalastusmatkailuyrittäjiä on Pielisen alueella todella vähän (vain muutamia). Ja näistä muutamastakaan ei kukaan toimi täysipäiväisesti alalla. Yhteistyö olikin haasteellista. Projektisuunnitelmassa oli tavoitteena luoda järvilohistatus niille kalastusmatkailuyrittäjille, jotka halusivat olla mukana järvilohitietoisuuden levittämisessä. Käytännössä tämä osoittautui mahdottomaksi tehtäväksi. Joidenkin yrittäjien kanssa asiasta neuvoteltiin, mutta koska toiminta on vielä niin alkutekijöissään, ei järvilohistatuksen luominen yrittäjälle ollut mitenkään mahdollista. Kun todettiin, että elinkeinokytkennät ovat erityisen haasteellisia, pyrittiin kestävästä kalastusmatkailusta edistämään enemmän tiedottamisen avulla.

Pielisen järvilohi ja taimen -hankkeen kanssa samaan aikaan käynnissä olleen Kalasta Pohjois-Karjalassa -hankkeen kanssa tehtiin yhteistyötä. Tärkeitä yhteistyön muotoja olivat mm. kalastusmatkailuun liittyvän kyselylomakkeen suunnittelu, Tuu kalaan Pohjois-Karjalaan -vihkosen suunnittelu ja kirjoitustyö sekä yhteinen messuosasto SILVA-metsänäyttelyssä. Kalasta Pohjois-Karjalassa -hankkeen kalastusmatkailukyselystä on odotettavissa tuloksia kevään 2011 aikana.

Sinänsä kalastusmatkailun lisääntymiselle ei ole suuria esteitä. Pielinen on hyvä kalastusjärvi. Pielisellä voi harrastaa monenlaista kalastusta kuten vetouistelua, heittokalastusta, jigikalastusta, ongintaa, pilkintää jne. Järvessä on vahva kuha- ja haukikanta. Lohikaloja on myös saatu vuoden 2010 aikana paremmin kuin moneen vuoteen. Myös puhdas luonto, alueen erämaisuus, kauniit vaaramaisemat, järvilohen alkuperäinen syönnösalue, vähäinen ranta-asutus jne. puhuvat järven puolesta. Alue kaipaa kuitenkin suurempia matkailijavirtoja, jotta kalastusmatkailuyrittäminen voisi olla jollain muotoa kannattavaa.

9.10. Virtavesikunnostukset Valtimolla

Hankkeen projektisuunnitelmassa tavoitteeksi oli asetettu myös virtavesikunnostusten suunnitteluapu. Projektisuunnitelman muutoksen myötä tämä tavoite laajeni kattamaan myös itse kunnostusten toteuttamisen. Kunnostusten tarkoituksena oli parantaa järvi- ja purotaimenen lisääntymis- ja elinolosuhteita Valtimon Koppelojoen Myllykoskella, Kokkojoen Rumonkoskella ja Väärillä koskilla sekä Verkkojoen Tavikoskella ja Surmakoskilla. Kunnostussuunnitelmassa esitettiin, että työt tehtäisiin ns. käsikunnostuksina luomalla kutusorakoita ja kiveämällä koskia sekä ankkuroimalla puunrunkoja taimenten suojapaikoiksi.

Työt suoritettiin syksyn 2009 alussa. Kunnostusraporttia ei ole lisätty tähän sen pituuden vuoksi, mutta raportti löytyy hankkeen Internet-sivuilta. Kunnostukset näyttäisivät onnistuneen ainakin soraistuksien osalta hyvin. Lisäksi Koppelojoen Myllykoskelle ja Verkkojoen Surmakoskelle luotiin runsaasti uutta elintilaa taimenille. Kunnostuksien käytännön toteutukseen käytettiin reilut 600 työtuntia.

10. PROJEKTIN INNOVATIIVISUUS

Projektin ja muiden tahojen yhteistoiminnan ansiosta Pielisen kalastusalueella siirrytään rasvaeväleikkauksiin vuoden 2012 alusta alkaen. Rasvaeväleikkaukset eivät sinänsä ole uusi keksintö, mutta Suomen mittakaavassa Pielisen kalastusalue on tehnyt hyvin edistyksellisen

päätöksen. Samalla tapaa voidaan ajatella myös mätirasiakokeilun olevan innovatiivista toimintaa Pielisen Karjalassa. Mätirasioita ei juuri ole käytetty alueella aiemmin.

11. PROJEKTIN TASA-ARVOVAIKUTUKSET

Projektin toiminnalla ei ole merkittäviä tasa-arvovaikutuksia.

12. PROJEKTIN VAIKUTUKSET KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN

Projekti vaikuttaa usealla tavalla kestävän kehityksen edistämässä. Projektin toiminta edesauttaa taimenen ja järvilohen geneettisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja luonnontuotannon lisäämistä. Kestävää kehitystä edistävää toimintaa olivat esimerkiksi emokalapyynti, smolttipyynti, kalataloudelliset kartoitukset, mätirasiakokeilu sekä muu istutustoiminta. Lisäksi projektin tiedotteissa, esitteissä ja haastatteluissa korostettiin kestävän kalastuksen merkitystä. Lisäksi rasvaeväleikkauspäätöksellä voi olla hyvinkin merkittäviä vaikutuksia lohikalakantojen säilymiseen.

13. HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Hyviksi käytännöiksi projektissa voidaan lukea esimerkiksi yhteistyö eri organisaatioiden välillä. Hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta oli keväällä 2010 järjestetty istutustapahtuma Pielisellä. Tapahtuman järjestely vaati usean eri organisaation panostusta. Järjestelyissä mukana olivat mm. Pielisen järvilohi ja taimen -hanke, PIKES Oy, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Pohjois-Karjalan Kalatalouskeskus, Pielis-Laivat Oy, Pro Agria Pohjois-Karjala ja Pielisen sekä Ruunaan kalastusalueet. Tapahtumassa suoritettiin poikkeuksellinen lohikalojen istutus Autolautta Pieliseltä. Tapahtuma sai myös medianäkyvyyttä esimerkiksi Helsingin Sanomissa, Karjalaisessa ja paikallislehdissä.

Hankkeen ulkoista tiedottamista voidaan myös pitää hyvänä käytäntönä. Hankkeesta tiedotettiin aktiivisesti sen koko keston ajan. Tiedottaminen myös tuotti hyvää tulosta.

Lisäksi hyvänä käytäntönä voidaan pitää esimerkiksi osallistumisia kalastusalueiden kokouksiin. Toimimalla näin, oltiin lähellä kalastuskentällä tapahtuvaa toimintaa ja siihen voitiin myös vaikuttaa. Erityisen tärkeä rasvaeväleikkausten aloittamispäätös oli yksi tämän toimintatavan tuloksista.

14. PROJEKTIN RAHOITUS JA KUSTANNUKSET

Projektin budjetissa oli toimintaan varattu 432 100 euroa. Projektin kokonaiskulut kuitenkin jäivät alhaisemmiksi (arvio 31.8.2010, n. 380 000 euroa). Tarkat lukemat toteutuneista kuluista saadaan syyskuun aikana. Projektin rahoitus koostui seuraavanlaisesti: EAKR/valtio -osuus oli 70,5 %, kuntaosuus 11,5 % ja yksityinen 18 %. Projektisuunnitelmaan yritettiin tehdä muutos kokonaisbudjetin osalta keväällä 2010, kun huomattiin kulujen jäävän suunnitellusta. Muutoksen avulla rahoitusosuuksia olisi voitu muuttaa siten, että yksityisen rahoituksen osuus olisi pienentynyt. Suunnitelman muutos kuitenkin kaatui Eura-järjestelmän teknisiin ongelmiin. Budjetin kustannusrakenteisiin kuitenkin tehtiin muutoksia. Alla olevasta taulukosta on nähtävissä kustannusrakenteisiin tehdyt muutokset sekä arvio kuluista.

Kustannusarvio (euroa)	Alkuperäinen	Muutettu	Toteuma (arvio)
Henkilöstökulut	241 100	251 100	249 120
Ostopalvelut	26 800	28 900	26 660
Matkakustannukset	27 500	38 700	29 870
Kone- ja laitehankinnat	29 200	26 200	27 560
Vuokrat	23 500	19 500	11 700
Toimistokulut	44 000	37 700	24 650
Muut kustannukset	40 000	30 000	9 490
Yhteensä	432 100	432 100	379 050

15. TOIMINNAN JATKUVUUS

On tärkeää, että Pielisen ja järvilohen puolesta tehtävää työtä tehdään jatkossakin. Projektien tarkoituksena ei ole prosessimaisesti toimia tietyn asian ympärillä, vaan tarkoituksena on luoda jotain uutta. Tämänkin projektin toimien vaikutuksia on tarkasteltava pitemmällä tähtäimellä ja toisaalta turvattava toiminnan jatkuvuus.

Projektille on luotu oma Internet-sivusto. Sivusto on ollut varsin suosittu ja sitä on jatkossa syytä pitää yllä ja päivittää tarvittaessa. Sivujen ylläpitovastuu siirtyy projektin päättymisen jälkeen Ruunaan kalastusalueelle.

Hankkeen aikana toteutettua kameraseurantaa on myös syytä jatkaa Lieksanjoella. Kalusto siirretään Ruunaan kalastusalueen käyttöön. Samoin myös emokalapyyntiä on syytä jatkaa. Myös tähän tarvittavaa kalustoa siirretään Ruunaan kalastusalueen hallintaan.

Ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä pohdittiin myös jatkotoimenpiteitä. Seuraavassa luetellaan poimintoja arvioinnissa esiin nousseista asioista. Jatkossa budjettirahoituksella voitaisiin toteuttaa esimerkiksi Juuanjoen, Herajoen, Hanhijoen, Ulkkajoen ja Vepsänjoen kunnostukset ja istutustoiminnan suunnittelua. Kunnostuksista voisivat vastata yhteistyössä ELY-keskus, RKTL, kalastusalueet ja osakaskunnat. Pielisen järvilohi ja taimen -hankkeessa Herajoesta ja Juuanjoesta tehdyt raportit antavat hyvän pohjan kunnostuksille. Herajoen osalta on erityisesti Enonkylän osakaskunnan oltava aloitteellinen. Juuanjoen osalta puolestaan Juunkylän osakaskunnan on syytä aktivoitua.

Koskikunnostuksia voitaisiin harkita myös tehtäväksi hankemuotoisena. Samoin Pielisen järviolueen kalastusta ja kalastusmatkailun kehittämistä voitaisiin edelleen toteuttaa hankelähtöisesti. Hankkeiden teemoja voisivat olla myös Pielisen järviolosuhteiden tutkiminen, ongelmakohtien kartoitus ja toimenpiteet. Samoin ammattikalastajien ja kalatalouden kehittämisen yhteistyön lisääminen ja aloittaminen voitaisiin hankkeistaa. Pielisen Järvikalakeskus (tiedotus, tutkimus, yritystoiminta) nousi arvioinnissa esille jatkohankkeen teemana. Hankkeiden toteutus olisi osahankkeina, joita koordinoidaan yhdeltä taholta.

Jatkossa toteutettaviin asioihin voidaan paneutua entistäkin syvemmin, kun toimintoja priorisoidaan sekä toiminnallisesti että alueellisesti pienempiin osiin. Alueen kalakantojen elvyttämiseen ja elinkeinojen kehittämiseen tähtäävät laajat ja moninaiset tavoitteet tulisikin jakaa enemmän esimerkiksi osahankkeisiin, joilla on omat resurssit.

Hankkeen toimintojen jatkaminen uusina hankkeina tai organisaatioiden omana toimintana on tulosten ja vaikutusten pysyvyyden kannalta erityisen merkityksellistä.

16. KIITOKSET

Pielisen järvilohi ja taimen -hankkeen henkilöstö kiittää kaikkia projektiin osallistuneita yrityksiä, organisaatioita ja henkilöitä. Ilman yhteistyötä projektia ei olisi saatu vietyä kunnialla läpi.

PIKES Oy:stä haluamme kiittää erityisesti toimitusjohtaja Asko Saatsia joustavasta ja kannustavasta suhtautumisestaan. Yhteyspäällikkö Jukka Nevalaista puolestaan kiitämme tärkeiden neuvojen antamisesta hanketoimintaan liittyen. Toimistosihteerin Paula Karjalainen teki työmme huomattavasti helpommaksi vastaamalla lähes kaikkiin kysymyksiin maan ja taivaan väliltä.

Kiitämme myös kaikkia ohjaus- ja johtoryhmän jäseniä sekä ohjausryhmän puheenjohtajaa. Erityisen aktiivisena projektin sidosryhmistä voidaan nostaa esiin Ruunaan kalastusalueelta Jukka Turunen sekä Pielisen kalastusalueelta Voitto Pakkanen. Toisaalta hankkeen osatoteuttajan rooli oli myös tärkeä, sillä näin hanke sai syvyyttä. Kiitos tästä kuuluu erityisesti Jorma Piroselle. Kiitos myös Ville Luolamolalle, Markku Gavriloville ja Raimo Riikoselle Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta.

Kiitokset kuuluvat myös hankkeessa työskennelleille kenttätömiehille (Antti Laaninen, Jyri Muikku, Kalevi Martikainen, Esko Rissanen, Ari Hyttinen, Markus Juvonen, Manu Vihtonen, Pasi Repo, Martinpoika Pulkkinen, Raimo Karppinen, Mika Räsänen, Esko Enqvist ja Ari Väisänen). Ilman heidän työpanostaan projekti olisi jäänyt toteutumatta monilta osin.

Kiitokset myös päärahoittajan edustajille Anna-Liisa Tanskaselle ja Antero Koikkalaiselle hyvin sujuneesta yhteistyöstä. Työllistämisasioiden hyvästä järjestelystä kiitämme Janne Kärkkäistä (ELY-keskus), Pielisen Karjalan TE-toimistoa sekä Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestöä.

17. LOPUKSI

Lönnrot-instituutin arviointiaineistojen perusteella Pielisen järvilohi ja taimen -hankkeelle oli alueella selkeä tarve. Hankkeen voidaan katsoa myös vastanneen erityisesti hankkeen toteutusalueella olevien yhdistysten sekä kuntien tarpeisiin. Kiinnostus hanketta kohtaan oli laajaa tiedotusvälineiden keskuudessa ja ulkoinen tiedotus onnistui hankkeessa arviointiaineistojen perusteella erittäin hyvin. Hankkeen sisäinen tiedotus oli arviointikyselyyn osallistuneiden mielestä onnistunut kohtalaisen hyvin.

Arvioinnissa todetaan myös, että kaikkiaan hanke keräsi yhteen merkittävän määrän toimijoita yhteistyössä ponnistelemaan yhteisesti jaettujen tavoitteiden, Pielisen vesistöalueen kalaston kehittämisen, saavuttamiseksi. Hankkeessa koottiin voimia yhteistyöhön, toteutettiin monipuolisia toimenpiteitä, saavutettiin konkreettisia tuloksia ja saavutettiin julkisuutta toimenpiteille. Syntynyttä yhteistyöverkostoa ja ”tekemisen meininkiä” kannattaa myös jatkossa hyödyntää. On myös muistettava, että monet hankkeessa saavutetut tulokset ja vaikutukset realisoituvat vasta pidemmän ajan kuluessa.

Arvioinnin mukaan merkittävänä tuloksena voidaan nostaa esille mm. päätös rasvaeväleikkausten käyttöönottamisesta Pielisellä vuoden 2012 alusta lähtien. Päätöksellä odotetaan olevan pitkäkestoisia vaikutuksia lohikalakantojen elvyttämisessä. Pielisen järvilohia ja taimenta koskevaa uutta tietoa voidaan hyödyntää jatkossa kalakantojen hoidossa. Kestävän kalastuksen periaatteet ovat myös levinneet hankkeen kautta.

Jotta kalastusmatkailusta syntyisi laajempi elinkeino alueelle, pitäisi alueelle suuntautuvia matkailijavirtoja pystyä kokonaisvaltaisesti lisäämään. Lisääntyvät matkailijavirrat ja alueen tunnettuuden paraneminen lisäävät myös kalastusmatkailijoiden määrää sekä niiden matkailijoiden

määrää, jotka muiden aktiviteettien ohella käyvät kalastamassa. Kalastusmatkailun kehittymiseen vaikuttaa ratkaisevasti myös mm. kalaistutusten onnistuminen.

Kokonaisuutena Pielisen Järvilohi ja Taimen 2008–2010 -hankkeen tavoitteet saavutettiin ulkopuolisen arvioinnin perustella hyvin. Hankkeessa toteutettujen toimenpiteiden myötä on alueella saatua lisättyä erityisesti Pielisen ja sen järvilohen imagollista arvostusta sekä kartoitettua järvilohen ja -taimenen tilaa Pieliseen laskevissa joissa. Hankkeessa on saatu aikaan tuloksia, jotka auttavat jatkotoimenpiteiden suunnittelussa ja tulevaisuudessa konkreettisissa toimenpiteissä.

Verkkokalastuksen tuhoisa vaikutus lohikalakannoille on todettu lukuisissa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkimuksissa. Myös Höytiäisellä ja Pielisellä parhaillaan käynnissä oleva laaja merkintähanke, johon Pielisen järvilohi ja taimen -hanke osallistui, tukee tätä näkemystä. Pielisen kalastusalueella on jatkossa pohdittava tarkennettuja (aluekohtaisia) rajoituksia esimerkiksi verkkojen silmäkokoihin. Kalastusta on syytä myös säädellä tietyillä alueilla mm. istutusten jälkeen. Pielisellä on otettu mittavia askelia esimerkiksi alamittojen nostolla ja rasvaeväleikkauspäätöksellä. Kuitenkin kestävään kalastukseen perustuvia lisätoimia tarvitaan edelleen, jotta lohikalakannat saadaan säilytettyä. Tarpeellinen jatkohanke olisikin näitä kalastusjärjestelyjä kehittävä hanke.

On myös toivottavaa, että syksyllä 2010 Lieksanjoella aloitettavat kunnostukset (Naara-, Käpy- ja Saarikoski) onnistuvat. Onnistuessaan kunnostukset lisäävät merkittävästi alas vaeltavien lohen- ja taimenenpoikasten määrää. Kun smolttien ja emokalojen määrät saadaan kasvamaan, on kalaportaiden rakentamiseen vankemmat perusteet.

Kun lohikalakannat eriytetään kalastettavaan ja säilytettävään kantaan, voidaan taimenen ja järvilohen kalastus jatkossakin sallia. Samalla voidaan entistä enemmän vaatia säilytettävän kannan puolesta tehtävää suojelutyötä. Tähän kuuluu osana vapaa kulkuyhteys kutupaikoille.

Järvilohi ja yhtä lailla taimenta ei voi jättää hankkeen jälkeen unholaan Pielisen Karjalassa. On pidettävä kirkkaana mielessä se tosiasia, että Pielinen ja järvilohi kuuluvat yhteen ja että järvilohi on arvokkaimpia alueella eläviä lajeja. Pielisen järvilohi ja taimen -hanke teki osansa taimenen ja järvilohen puolesta. Nyt saavutettujen tulosten pohjalta on hyvä jatkaa eri toimintoja. Raportin loppuun kirjataan tärkeitä asioita jatkoa ajatellen sekä visio vuodelle 2020.

Tärkeää jatkoa ajatellen:

- Järvialueen kalastusjärjestelyt entistä parempaan kuntoon
- Kalastajien asenteiden muuttaminen kestäväen kalastuksen suuntaan tiedottamisen avulla
- Rasvaeväleikkaus ja sen merkitys kaikkien kalastajien tietoon
- Lieksanjoen, Herajoen, Juuanjoen, Ulkkajoen ja Hanhijoen kunnostukset
- Smolttien ja emokalamäärien seuranta
- Pielisen imagon nosto ansaitsemalleen tasolle

Visio vuodelle 2020:

- Suurin osa kalastajista tiedostaa lohikalakantojen todellisen tilanteen Pielisellä
- Sekä järvilohia että taimenia nousee emokaloina Lieksanjokeen kymmeniä yksilöitä
- Kunnostuksien myötä Lieksanjoki on alkanut tuottaa suurempia smolttimääriä
- Rasvaeväleikkauspäätöstä noudatetaan yleisesti ottaen hyvin
- Verkkokalastusta on rajoitettu tuntuvasti tietyillä alueilla Pielisellä
- Kalaportaiden rakentaminen on ajankohtaista suurempien emokalamäärien ansiosta
- Pielinen kuuluu parhaimpien kalastusjärvien joukkoon Suomessa